

Opettajan tekijänoikeudet

24.9.2026

Välillä törmää keskusteluun opettajan tekijänoikeuksista. Nykyisin näyttää olevan vallalla jostain syystä sellainen käsitys, että opettajan tekemä materiaali olisi suoraan työnantajalle kuuluvaa. Näin ei kuitenkaan ole, vaan tekijänoikeuslain (404/1961) 1 §:n 1 momentin nojalla, [sillä] joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen on tekijänoikeus teokseen, olkoonpa se kaunokirjallinen thai selitettävä kirjallinen tai suullinen esitys, sävellys- tai näyttämöteos, elokuvateos, valokuvateos tai muu kuvataiteen teos, rakennustaiteen, taidekäsityön tai taideteollisuuden tuote taikka ilmetköönpä se muulla tavalla. Edelleen saman pykälän toisen momentin mukaan myös karttaa sekä muuta selittävää piirustusta tai graafista tai plastillisesti muotoiltua teosta sekä tietokoneohjelmaa pidetään kirjallisena teoksena.

Tekijänoikeus kuuluu tekijälle

Opettajan tehtäviin kuuluu opettaminen ja hän käyttää oppituntiensa valmisteluun yleensä tekijänoikeudenalaista materiaalia ja nimenomaisesti opetustoimintaa ja tieteellistä tutkimusta varten saa julkistetun teoksen saattaa yleisön saataviin ja siitä saa valmistaa kappaleita sopimuslisenssin nojalla, säädetään tekijänoikeuslain 14 §:ssä 1 momentissa. Edelleen se ei kuitenkaan koske valokopioimalla tai vastaavin menetelmin valmistettuja kappaleita. Samassa momentissa rajataan radiossa ja televisiossa lähettäminen pois: ”muulla tavalla kuin radiossa tai televisiossa lähettämällä siten kuin 26 §:ssä säädetään.” Esimerkiksi OAJ:n (i.a.) sivustolla todetaan, että vaikka opettajalle on varattu työaikaa oppimateriaalien valmistamiseen ei tarkoita sitä, että tekijänoikeus syntyisi laista poiketen jollekin muulle kuin materiaalin tekijälle.

Vuonna 2021 Kuntatyönantajien (KT) verkkosivustolla julkaistun uutisen mukaan normaalikäyttösäännön mukaan työantajalla on oikeus käyttää työ- tai virkasuhteessa luotuja teoksia, jotka ovat syntyneet yleisen

työnkäyttövelvoitteen vuoksi. Tekijänoikeuden omistuksen siirtäminen kuitenkin edellyttää sopimista, vaikkakin työnantaja voi ilman sopimistakin edellyttää tiettyä oppimateriaalien yhteiskäyttöä koulutusyhteisössä. Katsotaan, että lähtökohtaisesti opettajalla on velvollisuus antaa oppimateriaalejansa muiden opettajien käyttöön normaalissa toiminnassa.

Normaalikäyttöoikeus syntyy (KT, 2021) työ- tai virkasuhteen perusteella eikä siihen tarvita erillistä sopimista. Sen sijaan, jos oppimateriaali muokataan tai sitä jaetaan koulutuksen järjestäjän ulkopuolelle, tarvitaan erillinen sopimus.

Weckman, ym. (2021) Tieteentekijät -sivustolla olevassa kirjoituksessaan toteavat, että tutkijan tai opettajan tekemän opetusmateriaalin tekijänoikeudet kuuluvat kokonaisuudessaan työntekijälle ja työnantajan käyttöoikeus tuotettuihin materiaaleihin edellyttää aina sopimista. Yliopistoissa tekijänoikeuksien siirrosta opetus- ja tutkimustehtävissä toimivien osalta on sovittava aina nimenomaisesti. Edelleen niissä tilanteissa, joissa työnantaja väittää omistavansa tekijänoikeuksia, tulee pystyä näyttämään tekijänoikeuksiensiirtosopimus, jolla työntekijä on siirtänyt oikeutensa työantajalle. Kirjoittajat alleviivaavat, että tekijänoikeuden siirrosta on aina sovittava nimenomaisesti kohtuullista korvausta vastaan. Lähtökohtaisesti opettajan perustehtävä ei ole valmistaa opetusmateriaalia muiden tarpeisiin, vaikka se nykyisin on teknisesti mahdollista. Työnantajan oikeus käyttää opetusmateriaalia ei synny pelkästään työsuhteen perusteella.

Weckman, ym. (2021) huomauttavat, että työnantaja ei voi yksipuolisesti muuttaa työsuhteen olennaisia ehtoja, kuten edellyttää oikeuksien luovutusta koskevan sopimuksen allekirjoittamista. Oikeudensiirtosopimuksen allekirjoittamisesta kieltäytymisestä ei voida rangaista työntekijää esimerkiksi varoituksella tai työsuhteen päättämisellä.

Moraaliset oikeudet eivät siirry

Tekijänoikeus voidaan luovuttaa kokonaan tai osittain, joskin OAJ:n sivulla todetaan, että kaikkien oikeuksien luovuttaminen ei opetusalalla ole yleensä tarkoituksenmukaista, vaan tavallisesti oikeuksia pilkotaan osiin ja vain osa niistä luovutetaan, mikäli tällaiseen sopimukseen jostakin syystä mennään. Kuinka selvää sitten on se, että luovutuksensaajalla ei kuitenkaan ole oikeutta luovuttaa saamaansa oikeutta edelleen tai muuttaa teosta, ellei siitä ole nimenomaisesti sovittu. Tekijänoikeuslain (404/1961) 3 luvussa tarkastellaan tekijänoikeuden siirtymisiä.

Kun tekijänoikeuksiin liittyviä kohtuuttomia sopimusehtoja tarkastellaan tekijänoikeuslain (404/1961) 29 §:n 2. momentin nojalla, kohtuuttomuutta arvioitaessa on otettava huomioon sopimuksen koko sisältö, osapuolten asema, teoksen käyttötapa ja käytön määrä. Lisäksi huomioon otettavaksi tulee kaupallinen arvo ja korvauksen määräytymistapa sekä tekijän luova panostus teokseen kokonaisuutena. Myös sopimusta tehtäessä ja sen jälkeen vallinneet olosuhteet ja muut seikat huomioidaan tässä kohdassa.

Tekijänoikeuslain (404/1961) 29 § 5 momentin mukaan, työsopimuksessa sovitun tekijänoikeuden luovutuksen kohtuuttoman ehdon sovittelussa säädetään työsopimuslain (55/2001) 10 luvun 2 §:ssä, jossa todetaan, että jos työsopimuksen ehdon soveltaminen olisi hyvän tavan vastaista ti muutoin kohtuutonta

ehtoa voidaan sovitella tai se voidaan jättää huomioon ottamatta. Edelleen mainitun säädöksen 3 §:ssä säädetään, että vaikka työsopimuksen ehto on työntekijän suojaksi annetun säännöksen vastaisena mitätön, työsopimus on muilta osin voimassa.

Tekijänoikeuslain (404/1961) 1:3 § säädetään tekijän moraalisista oikeuksista. Näihin kuuluu, että tekijä on ilmoitettava sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii. Teosta ei saa myöskään muuttaa siten, että se loukkaa kirjallista tai taiteellista arvoa tai omalaatuisuutta. Teosta ei myöskään saa saattaa yleisön saataviin tekijää loukkaavassa muodossa tai yhteydessä. Tekijä voi luopua moraalisista oikeuksista sitovasti vain, mikäli kysymyksessä on laadultaan ja laajuudeltaan rajattu teoksen käyttäminen.

Yleisesti materiaalin käyttämisestä ja hyödyntämisestä

Opetustyössä käytetään paljon erilaista materiaalia ja erityisesti nykyisin, kun materiaaleja on helposti saatavilla ei välttämättä tule ajatelleeksi sitä, että mitä niistä saa opetuksessa käyttää ja mitä ei. Tarmo Toikkanen (i.a.) on laatinut vuokaavion, joka on hänen sivustollaan Opettajan tekijänoikeus, jonka avulla voi selvittää, materiaalien käytön rajoja. Mainittu sivusto on Toikkasen ja Oksasen (2011) julkaiseman samannimisen teokseen: Opettajan tekijänoikeusopas, liittyvä kokonaisuus.

Materiaalia käytettäessä kannattaa etsiä CC-lisensoitua (Creative Commons) materiaalia. Creative Commons (Creative Commons Suomi) on lisenssi, jonka avulla kerrot, kuinka tekemääsi materiaalia voi jatkohyödyntää.

Lopuksi

Oikeudenhaltija voi sallia tekemänsä aineiston käytön edellä mainitulla CC-lisenssillä. Aineistoa saa tällöin käyttää lisenssiehtojen mukaisesti (ks. esim. Kopiraittila, i.a.). Tekijyys kuuluu kuitenkin aina sille, joka on luonut teoksen. Käytettäessä toisten tekemiä teoksia, niissä tulee mainita tekijän nimi ja lisäksi niissä tulee olla asianmukaiset lähdeviittaukset.

OAJ:n sivustolla olevassa Tikkasen (2021) artikkelissa varoitetaan väljistä ja epämääräisistä sopimuksista. Kirjoituksessa todetaan myös se, että tekijänoikeudet on tarkoituksenmukaista säilyttää myös itsellään. Mikäli opettaja tekee yksinomaisen oikeuksien luovutuksen, hän ei saa hyödyntää itse tekemäänsä materiaalia seuraavassa työpaikassaan. Rinnakkaisen luovutus takaa sen, että hän voi käyttää itse tekemäänsä materiaalia myös jatkossa.

Margit Mannila
lehtori, KTT
SEAMK

Margit Mannila on lehtori ja KTT SEAMKissa, joka innostuu erityisesti yrittäjyydestä ja ympäristöoikeudesta. Mannilan intohimona on uusien asioiden oppiminen ja hän jäsentää asioita mielellään kirjoittamalla.

Lähteet

Creative Commons (i.a.). *Creative Commons Suomi*. https://creativecommons.fi/

Kopiraittila. (i.a). *Opettajan tekijänoikeus*. https://kopiraittila.fi/tekijanoikeustietoa/opettajan-tekijanoikeus/

KT. (29.6.2021). *Oppilaitos saa käyttää opettajan oppimateriaalia normaalissa toiminnassaan normaalikäyttösäännön perusteella.* https://www.kt.fi/uutiset-ja-tiedotteet/2021/oikeus-oppimateriaaliin-normaalikayttosaanto

OAJ. (i.a.). *Opettajan tekijänoikeudet.* Haettu 1.9.2026, https://www.oaj.fi/tyoelamaopas/opettajan-tekijanoikeudet/

Tekijänoikeuslaki 404/1961. Finlex. https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1961/404

Tikkainen, T. (2021). *Tunne tekijänoikeutesi – varo väljiä ja epämääräisiä sopimuksia.* OAJ. https://www.opettaja.fi/tyossa/tunne-tekijanoikeutesi-varo-valjia-ja-epamaaraisia-sopimuksia/

Toikkanen, T. (i.a.) Opettajan tekijänoikeus. Teoksessa *Opettajan opas tekijänoikeuksiin.*https://www.opettajantekijanoikeus.fi/aineisto/selvita-kayttooikeutesi-kyselyn-avulla/

Toikkanen, T. & Oksanen, V. (2011). *Opettajan tekijänoikeusopas.* Finn Lectura.

Työsopimuslaki 55/2001. Finlex. https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2001/55#chp_10__sec_2

Weckman, M., Viitanen, S., Niemelä, T., Aho, K., Hietanen-Tanskanen, I., Laakkonen, K., & Tikkanen, A. (19.1.2021). *Opetusmateriaalien tekijänoikeudet kuuluvat tutkijoille ja opettajille.* Tieteentekijät. Blogi. https://tieteentekijat.fi/opetusmateriaalien-tekijanoikeudet-kuuluvat-tutkijoille-ja-opettajille/